

TOPLUM VE SİYASET
FELSEFESİ DERNEĞİ

MİMAR SİNAN
GÜZEL SANATLAR
ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ
FELSEFE BÖLÜMÜ

2.

ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ
SEMPOZYUMU

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

TARİH: 13 -14 ARALIK 2018

YER : MSGSÜ Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

Pürtelaş Hasan Efendi Mah. Meclis-i Mebusan Cd. No: 24 Beyoğlu / İst.

ttsfd.org/sempozyum2
e-mail: sempozyum2@ttsfd.org

2. ULUSAL

ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ
SEMPOZYUMU
BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

13 – 14 Aralık 2018
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Editörler

Selma AYDIN BAYRAM
Eray YAĞANAK

Mizanpaj

Selma AYDIN BAYRAM

ISBN: 978-605-68957-1-5

Bildiri özetlerinde yer alan her türlü görüş ve düşünceye dair sorumluluk bildiri yazarına aittir.

İletişim Bilgileri:

web adresi: ttsfd.org/sempozyum2

e-posta adresi: sempozyum2@ttsfd.org

Aralık 2018

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

İÇİNDEKİLER

Künye	iii
İçindekiler.....	iv
Düzenleme ve Bilim Kurulu	vi
Teşekkür	vii
Sunuş	viii
Sempozyum Programı	ix

BİLDİRİ ÖZETLERİ

“KLASİK” MODERN ÜTOPYA YAZININI “POLİTİK OLAN” BAĞLAMINDA PLATON VE HANNAH ARENDT’LE OKUMAK..... 1

Ahmet Umut HACİFEVZİOĞLU

SİYASET VE YALAN: ARENDT’TE SİYASAL HAKİKAT SORUNU..... 4

Ahu TUNÇEL

SÖZLEŞME PARADİGMASI BİR *VERSUS* İLE DEĞİLLENEBİLİR Mİ? 5

Ayşe ÖZTÜRK

“YENİ” SAVAŞIN “ESKİ” TANIĞI:
CLAUSEWITZ’İN SAVAŞ DÜŞÜNCESİ VE SAVAŞIN DÖNÜŞÜMÜ 7

Fahri ALPYÜRÜR

BATI TRAKYA’DA OPSİYONEL ŞERİAT KANUNLARI:
KÜLTÜRÜN MÜ HAKKIN MI? 9

Gizem KILIÇLI

NEOLİBERALİZM VE HOMO-OECONOMICUS 11

Gülben SALMAN

TERHANELER (*SWEATSHOPS*) VE AHLÂK..... 13

Hüseyin S. KUYUMCUOĞLU

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

POLİTİK YAŞAMIN OLANAĞI SORUNUNA BİLGELİĞİN DOSTLARI OLARAK FİLOZOFLAR TANIMIYLA YAKLAŞMAK	15
İbrahim Okan AKKIN	
AXEL HONNETH'İN TOPLUM VE POLİTİKA FELSEFESİNDE TANINMA KAVRAMI....	17
Mete Han ARITÜRK	
SİNGER'İN FAYDACILIĞINDA SORUMLULUK VE HAKLAR SORUNU	19
Nurevşan ÖZCAN	
AİDİYETİN ÖZCÜ BİÇİMLERİ: MİLLİYETÇİLİK VE ÇOKKÜLTÜRCÜLÜK.....	21
Özgür UÇAR	
AZERBAYCANDA MARKSİZM-LENİNİZM İDEOLOJİSİ VE MİLLİ DÜŞÜNCE TARİHİNİN ARAŞTIRILMASI (HEYDAR HÜSEYNOV).....	23
Sabira NEMATZADE	
DİONYSOS, DEVRİM VE DEMOKRASİ: NIETZSCHE VE FRANSIZ DEVRİMİ	25
Sever IŞIK	
ETİK İLE POLİTİKA ARASINDAKİ İLİŞKİNİN KURULUŞUNDA LENİN'İN YAKLAŞIMININ GÜNCEL KATKISI.....	26
Sevinç TÜRKMEN	
FEMİNİST EPİSTEMOLOJİNİN POSTMODERN DAYANAKLARA İHTİYACI VAR MI?	28
Sibel KİBAR	
YAPISÖKÜMÜN SİYASET FELSEFESİYLE NE ALAKASI VAR?.....	30
Tacettin ERTUĞRUL	
TAHAKKÜM VE ÖZGÜRLÜK: PHILIP PETTIT'İN CUMHURİYETÇİ ÖZGÜRLÜK ANLAYIŞININ BİR ELEŞTİRİSİ.....	31
Tuğba SEVİNÇ	
İNSANDAN SONRASI TARTIŞMALARININ GÖLGESİNDE “YİNE YENİDEN” HAK VE ÖZGÜRLÜK.....	33
Yaylagül CERAN KARATAŞ	
JEREMY WALDRON: NEFRET SÖYLEMİ VE ZARAR İLİŞKİSİ	35
Zübeyde KARADAĞ THORPE	

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

DÜZENLEME KURULU

Düzenleme Kurulu Başkanı: Dr. Emre KOYUNCU, Kadir Has Üniversitesi, Yabancı Diller Okulu

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Umut HACİFEVZİOĞLU, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Aret KARADEMİR, ODTÜ, Felsefe Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Aysun AYDIN, Düzce Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Eray YAĞANAK, Mersin Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Doç. Dr. E. Funda NESLİOĞLU SERİN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Fulden İBRAHİMHAKKIOĞLU, ODTÜ, Felsefe Bölümü

Prof. Dr. Hasan Bülent GÖZKÂN, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi İsmail SERİN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Doç. Dr. Kurtul GÜLENÇ, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Nihal Petek BOYACI, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Pakize ARIKAN SANDIKCIOĞLU, Kâtip Çelebi Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Dr. Selma AYDIN BAYRAM, ODTÜ, Felsefe Bölümü

Doç. Dr. Sibel KİBAR KAVUŞ, Kastamonu Üniversitesi, Felsefe Bölümü

BİLİM KURULU

Doç. Dr. Ahu TUNÇEL ÖNKAL

Maltepe Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Doç. Dr. Barış PARKAN

ODTÜ, Felsefe Bölümü

Prof. Dr. Bülent GÖZKÂN

MSGSÜ, Felsefe Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Cihan ERTAN

Düzce Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Prof. Dr. Çetin BALANUYE

Akdeniz Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Dilek ARLI ÇİL

Maltepe Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Prof. Dr. Erdal CENGİZ

Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Doç. Dr. Güncel ÖNKAL

Maltepe Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Prof. Dr. Halil TURAN

ODTÜ, Felsefe Bölümü

Prof. Dr. Hüseyin Gazi TOPDEMİR

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Dr. İmge ORANLI

Koç Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Prof. Dr. Kubilay AYSEVENER

Dokuz Eylül Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ŞIRAY

MSGSÜ, Felsefe Bölümü

Dr. Onur Eylül KARA

ODTÜ, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Şahin ÖZÇINAR

Akdeniz Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Şeyma BALCI

Kastamonu Üniversitesi, İletişim Fakültesi

Prof. Dr. Yavuz UNAT

Kastamonu Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Yıldız SİLİER

Boğaziçi Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Yurdağül ADANALI

Selçuk Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Zübeyde SÜLLÜ

Kastamonu Üniversitesi, İletişim Fakültesi

(Kurul üyeleri, isme göre alfabetik olarak sıralanmıştır.)

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

TEŞEKKÜR

Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği ve **Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü** iŐ birliğiyle 13-14 Aralık 2018 tarihlerinde düzenlenen **2. Ulusal ađdaŐ Siyaset Felsefesi Sempozyumu**'nun **Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü** ev sahipliğinde gerçekleşmesi için destek veren Felsefe Bölümü Başkanı **Prof. Dr. Hasan Bülent Gözkân**'a, Felsefe Bölümü BaŐkan Yardımcısı **Doç. Dr. Kurtul Gülenç**'e, Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı **Dr. Emre Koyuncu**'ya ve sempozyumda sunulmak üzere gönderilen bildiri özetlerinin değerlendirilmesi sürecinde hakemlik yaparak sempozyuma katkı sağlayan değerli **Bilim Kurulu yelerine** teşekkür ederim.

Eray YAĞANAK

Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği Başkanı

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

SUNUŞ

Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği Sosyal ve Beşeri Bilimler alanlarında çalışma ve araştırmalar yapmak, yapılan araştırmaları desteklemek ve yaymak, sivil toplum faaliyetlerinin etkinleştirilmesi ve geliştirilmesini sağlamak ve bu konuda çalışmalar yapan kişi ve kuruluşlara destek vermek, derneğin kuruluş amacı ve çalışma alanına uygun konularda akademik ve bilimsel danışmanlık yapmak, düşünce kuruluşlarıyla işbirliği yapmak, kurs, seminer, konferans, kongre, sempozyum ve panel gibi eğitim çalışmaları düzenlemek ve **kamu yararına çalışma** amacıyla kurulmuştur.

Derneğin amaçları doğrultusunda **Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği** ve **Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü** iş birliğiyle 2. Ulusal Çağdaş Siyaset Felsefesi Sempozyumu düzenlenmiştir. Özgürlük, adalet, eşitlik, bireysel ve kolektif haklar, göç, mülteci sorunu, devlet-birey ilişkisi, insan hakları, sınıf mücadelesi, kimlik siyaseti, yoksulluk, savaş ve barış, demokrasi, liberalizm, neo-liberalizm, hoşgörü, muhafazakarlık, çoğulculuk, çokkültürcülük, yoksulluk, feminizm, sivil toplum, azınlık sorunu ve azınlık hakları gibi konuların akademik bir perspektifle tartışmaya açıldığı, güncel problemlerin yerel ve küresel yönleriyle ele alınarak pratik alanla felsefi bağlarının kurulduğu etkinlik başarıyla tamamlanmıştır.

Sempozyumun gerçekleşmesine katkı sağlayan tüm konuşmacılarımıza ve dinleyicilerimize sempozyuma gösterdikleri ilgi için teşekkür ederiz.

Sempozyum Düzenleme Kurulu

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

Sempozyum Programı

13 Aralık 2018, Perşembe Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu	
10:30-10:45	Açılış Konuşmaları Hasan Bülent Gözkân – Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Felsefe Bölümü Başkanı Eray Yağanak – Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği Başkanı; Mersin Üniversitesi, Felsefe Bölümü
10:45-12:15	1. Oturum: Siyasetin Sınırları: Etik ve İktisat <i>Oturum Başkanı:</i> Hasan Bülent Gözkân – Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Felsefe Bölümü Neoliberalizm ve Homo-Oeconomicus Gülben Salman – Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü Etik ile Politika Arasındaki İlişkinin Kuruluşunda Lenin'in Yaklaşımının Güncel Katkısı Sevinç Türkmen – Kocaeli Üniversitesi, Felsefe Bölümü Terhaneler (<i>Sweatshops</i>) ve Ahlâk Hüseyin S. Kuyumcuoğlu – SUNY Binghamton Üniversitesi, Felsefe Bölümü
12:15-13:30	Öğle Yemeği
13:30- 15:00	2. Oturum: Siyasetin Kaynakları: Sözleşme, Fayda, Dostluk <i>Oturum Başkanı:</i> Selma Aydın Bayram – Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Felsefe Bölümü Politik Yaşamın Olanağı Sorununa Bilgeliğin <i>Dostları</i> Olarak <i>Filozoflar</i> Tanımıyla Yaklaşmak İbrahim Okan Akkın – Ardahan Üniversitesi, Felsefe Bölümü Sözleşme Paradigması Bir Versus ile Değillenebilir mi? Ayşe Öztürk – Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Felsefe Bölümü Singer'ın Faydacılığında Sorumluluk ve Haklar Sorunu Nurevşan Özcan – Kastamonu Üniversitesi, Felsefe Bölümü
15:00-15:20	Çay/Kahve arası

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

15:20-17:20	<p>3. Oturum: Günümüzde Haklar ve Özgürlükler</p> <p><i>Oturum Başkanı:</i> Mehmet Şiray – Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Felsefe Bölümü</p> <p>Jeremy Waldron: Nefret Söylemi ve Zarar İlişkisi Zübeyde Karadağ Thorpe – Hacettepe Üniversitesi, Felsefe Bölümü</p> <p>İnsandan Sonrası Tartışmalarının Gölgesinde “Yine Yeniden” Hak ve Özgürlük Yaylagül Ceran Karataş – İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Felsefe Bölümü</p> <p>Tahakküm ve Özgürlük: Philip Pettit’in Cumhuriyetçi Özgürlük Anlayışının Bir Eleştirisi Tuğba Sevinç – Bahçeşehir Üniversitesi</p> <p>Axel Honneth’in Toplum ve Politika Felsefesinde Tanınma Kavramı Mete Han Arıtürk – Dokuz Eylül Üniversitesi, Felsefe Bölümü</p>
-------------	---

14 Aralık 2018, Cuma

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

10.30- 12.00	<p>1. Oturum: Kimlikler, Postmodernizm ve Siyaset</p> <p><i>Oturum Başkanı:</i> Kaan H. Ökten – Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Felsefe Bölümü</p> <p>Yapısökümün Siyaset Felsefesiyle Ne Alakası Var? Tacettin Ertuğrul – Esenyurt Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü</p> <p>Aidiyetin Özcü Biçimleri: Milliyetçilik ve Çokkültürcülük Özgür Uçar – Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, Felsefe Bölümü</p> <p>Feminist Epistemolojinin Postmodern Dayanaklara İhtiyacı Var mı? Sibel Kibar – Kastamonu Üniversitesi, Felsefe Bölümü</p>
12:00-13:30	Öğle Yemeği
13:30-15:00	<p>2. Oturum: Hakikat, Savaş ve Siyaset</p> <p><i>Oturum Başkanı:</i> Güncel Önkal – Maltepe Üniversitesi, Felsefe Bölümü</p> <p>“Klasik” Modern Ütopya Yazınına “Politik Olan” Bağlamında Platon ve Hannah Arendt’le Okumak Ahmet Umut Hacifevzioğlu – Nişantaşı Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü</p> <p>Siyaset ve Yalan: Arendt’te Siyasal Hakikat Sorunu Ahu Tunçel – Maltepe Üniversitesi, Felsefe Bölümü</p> <p>“Yeni” Savaşın “Eski” Tanığı: Clausewitz’in Savaş Düşüncesi ve Savaşın Dönüşümü Fahri Alpyürür – İstanbul Üniversitesi, Felsefe Bölümü</p>
15:00-15:20	Çay/Kahve arası

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

15.20- 16.50	<p>3. Oturum: Kültür, Tarih ve Siyaset</p> <p><i>Oturum Başkanı:</i> Emre Koyuncu – Kadir Has Üniversitesi, Yabancı Diller Okulu</p> <p>Batı Trakya’da Opsiyonel Şariat Kanunları: Kültürün mü Hakkın mı?</p> <p>Gizem Kılıçlı – Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü</p> <p>Dionysos, Devrim ve Demokrasi: Nietzsche ve Fransız Devrimi</p> <p>Sever Işık – Gaziantep Üniversitesi, Felsefe Bölümü</p> <p>Azerbaycan’da Marksizm-Leninizm İdeolojisi ve Milli Düşünce Tarihinin Araştırılması (Heydar Hüseyinov)</p> <p>Sabira Nematzade – Bakü Devlet Üniversitesi, Felsefe Tarihi ve Kültüroloji Bölümü</p>
16:50-17:00	<p>Kapanış Konuşması</p> <p>Emre Koyuncu – Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı; Kadir Has Üniversitesi, Yabancı Diller Okulu</p>

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

BİLDİRİ ÖZETLERİ

“KLASİK” MODERN ÜTOPYA YAZININI “POLİTİK OLAN” BAĞLAMINDA PLATON VE HANNAH ARENDT’LE OKUMAK

Ahmet Umut HACİFEVZİOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

umuth72@yahoo.com.tr

Anahtar Kelimeler: *Ütopya*, Politik olan, Platon, Hannah Arendt

Çağının önde gelen hümanistlerinden İngiliz yazar, devlet adamı ve hukukçu Thomas Moore, iki Yunanca kelimeyi (eutopos= “iyi yer”, outopos= hiçbir yer”) birleştirerek yalnızca “ütopya” , kelimesini değil, aynı zamanda yeni bir edebi formu da icat eder. Tanımı gereği kurmaca olan ütopya terimi (Kumar, 2006, s. 46) zaman içinde, hiçbir yerde olmayan ama gerçekleşmesi arzulanan ideal toplumsal, siyasal düzen tasarımları üzerine ortaya konan yapıtların genel ismi haline alır. More’un *Ütopya*’sı ile birlikte Campanella’nın *Güneş Ülkesi* ve Bacon’ın *Yeni Atlantis*’i “klasik” modern ütopyalar arasında sayılabilir. Dışa kapalılığın ve bir örnekliliğin karakteristik özellikler olarak sıralanabileceği ütopyacı siyasal, toplumsal düzenler, Platon’un *filozof kralına* benzer yetkin ve bilgili krallar tarafından kurulurlar (Yalçınkaya, 2013, s. 374). Söz konusu yetkin, bilgili kral More’un *Ütopya*’sında Utopus’tur. Kral Utopus’ın yönettiği *Ütopya*’da toplumu ilgilendiren tüm konular, kurultayda üç gün tartışıldıktan sonra karara bağlanır. Kurultay ve büyük halk toplantılarının dışında, yurttaşların bir araya gelerek devlet işlerini konuşmalarının ölümle cezalandırılan bir suç (More, 2008, s. 45) olduğu *Ütopya*’da toplumsal düzeni Utopus biçimlendirir. Benzer bir yönetim düzeninin Campanella’nın *Güneş Ülkesi*’nde de egemen olduğu söylenebilir. *Güneş Ülkesi*’nde en büyük yönetici, dünyevi ya da ruhani işlerin başında; “bütün toplumsal konularda, bütün hukuksal davalarda en son karar mercii” olan Sol, tıpkı Utopus gibi toplumsal düzeni biçimlendirir (Campanella, 2018, s. 38-39). Campanella’nın aynı zamanda Metafizikçi olarak adlandırdığı Sol, yardımcıları Pon, Sin, Mor, (güç, bilgelik ve sevgi) ile bütün işleri çekip çevirirken *Güneş Ülkesi*’nde Sol’a danışılmadan hiçbir şey yapılamaz. Ülkenin bütün toplumsal görevleri bu dört yönetici arasında paylaşılır, yalnız Sol’un aldığı kararlar tüm toplum için bağlayıcıdır ve yönetenin iradesi yasa hükmündedir (Campanella, 2018, s. 45). Bacon’un *Yeni Atlantis*’in de ise ülkenin yasa yapıcısı olarak Kral Salomana siyasal, toplumsal düzeni biçimlendiren ana aktördür (Bacon, 2018,s. 59).

Antik Yunan düşüncesi bağlamında “klasik” modern ütopyacı gelenek üzerinde etkisi olan yapıtın Platon’un *Devlet*’i olduğu söylenebilir. Platon yapıtı *Devlet*’te, epistemolojik-ontolojik kavrayışıyla uyumlu bir ideal toplumsal, siyasal düzen tasarımı ortaya koyar.

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

Platoncu ideal toplum “özel ilgileri geçersiz kılan ve bütünü birliği garantiye alan bir mutlak hakikate göre eğitilen bir toplumu varlığa getirmeyi amaçlayan” kusursuz bir uyumun egemen olduğu rasyonel bir tasarımdır (Niklas, 2001, s. 211). Devlette söz konusu tasarımı hayata geçirecek olan ise otoritesinin meşruiyeti bilgeliğine dayanan filozof kraldır. Ereği, toplumu içinde bulunduğu mağaradan, görüşler dünyasının aldatici düzeninden kavranan dünyanın aydınlığına, iyi, güzel varolan her şeyin kaynağı olan *iyi ideasına* çıkarmak (Platon, 2008, 509a) olan filozof kral, hakikatin bilgisine sahip olan yetkin yönetici olarak devlette adaleti egemen kılarken kamusal alanda konuşmaya, tartışmaya, iknaya ihtiyaç duymaz. Yani filozof kralın yönetiminde olan Platon’un *Devlet’inde* tartışmacı bir kamusal alana, dolayısıyla da “politik olan” a yer yoktur. Filozof kral hakikati bilmekte ve onu devlette egemen kılmaktadır; yurttaşlara düşen sorumluluk erdemleriyle uyumlu yaşam sürmeleridir. Platon’un *Devlet’inden* ilham alan “klasik” modern ütopyalarda da “politik olan” bağlamında benzer toplumsal düzenlerin egemen olduğu söylenebilir. Söz konusu ütopyalarda toplumsal yaşam tıpkı filozof kral benzeri yöneticiler tarafından biçimlendirilmekte, tartışmacı bir kamusal alanın kurulmasına izin verilmemektedir. 20. Yüzyılın politika teorisyenlerinden Hannah Arendt’in Aristoteles yorumu bağlamında, tartışmacı kamusal alana yer vermeyen “klasik” modern ütopyaların apolitik birer toplum düzeni tasarımları ortaya koydukları ileri sürülebilir; Aristoteles’e göre doğası gereği politik bir hayvan olan insan, *agorada*, mahkemelerde, mecliste ikinci bir yaşam tarzını, yani *biospolitikosunu* sürdürür. Arendt’in gözünde, Aristoteles’in *biospolitikos* dediği şey, yurttaşların özel alanın zorunlu etkinliklerini dışarıda bıraktıkları kamusal alanda doğan eylemleri (*praxis*) ile konuşmaları ve sözleridir (*lexis*). Politik olmak, bir *polis’te* yaşamak, kararların zor ve şiddet kullanarak değil, kelimeler ve ikna yoluyla alınması anlamına gelir. İknanın yerine buyurmanın egemen olduğu bir toplum Arendt’in gözünde *polis* dışındaki bir yaşama işaret eder ki, bu yaşamda “politik olan” a yer yoktur. Aristoteles’in *zoonpolitikon* olarak tanımladığı insan aynı zamanda *zoonlogonekhondur*, yani konuşma yetisi olan bir varlıktır. “Bu sadece *poliste* geçerli olan insan ve siyasi yaşam tarzı hakkındaki kanaati” özetler (Arendt, 2012, 60-63). Arendt’in “politik olan” a ilişkin yorumu dikkate alındığında yalnızca yönetenlerinin iradesinin toplumsal yaşamı biçimlendirdiği ütopyalar apolitik birer toplum tasarımları olarak yorumlanabilirler. Hakikatin sadece kendi ellerinde olduğunu zanneden yöneticiler için yasa, kendi iradeleri ve kendi düşünceleridir. Söz konusu yöneticiler, başkalarını dinlemeye, onlarla konuşmaya, tartışmaya ihtiyaç duymazlar. Oysa bu kendinden emin olma hakikatin farklı yönlerini görme olanağına engel olur. Olguları zihindeki *idealar* şablonuna uyduran ideolojik düşünce biçiminin belki de en dikkate değer sonucu: politik yaşamın özü olan tartışmanın gereksizleşmesi, çoğulluğun yerini tekilliğin almasıdır (Berktaş, 2012, s125-126). Yirminci yüzyılda İtalya, Almanya ve Sovyetler’de egemen olan yönetimlerin tartışmacı kamusal alana yer vermemeleri ve yönetenlerin iradelerinin yasa hükmünde oluşu bağlamında apolitik rejimler oldukları söylenebilir. Bu bildiride,

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

“klasik” modern ütopyalarda ve çağımızda “politik olan”, Platon’un *Devlet*’i ve Hannah Arendt’in Aristoteles yorumu bağlamında ele alınmaktadır.

Kaynakça

Arendt, Hannah, *İnsanlık Durumu*, (çev. B. S. Şener), İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.

Bacon, Francis, *Yeni Atlantis*, (çev. S. Aktuyun), İstanbul: Say Yayınları, 2018.

Berktaş, Fatmagül, *Dünyayı Bugünde Sevmek*, İstanbul: Metis, 2012.

Campanella, *Güneş Ülkesi*, (çev. Ç. Dürüşken), İstanbul: Alfa Yayınları, 2018.

Kumar, Krishan (2006) *Modern Zamanlarda Ütopya ve Karşı Ütopya*, (çev. Ali Galip), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 2006.

More, Thomas, *Ütopya*, (çev. S. Eyüboğlu, M. Urgan, V. Günyol), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008.

Niklas, Ursula, *Utopia and Modern Times: Thomas More, Hannah Arendt, and Suppression of the Political History of Philosophy*, University Illinois Press, 2001.

Platon, *Devlet*, (çev. S. Eyüboğlu, M. A. Cimcoz), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008.

Yalçınkaya, Ayhan, “Ütopyacı Tepki ve Ütopyalar”, *Batı’da Siyasal Düşünceler*, (ed. M. A. Ağaoğulları), İstanbul: İletişim Yayınları, 2013, ss. 359-380.

SİYASET VE YALAN: ARENDT’TE SİYASAL HAKİKAT SORUNU

Ahu TUNÇEL

Doç. Dr., Maltepe Üniversitesi, Felsefe Bölümü

ahutuncel@maltepe.edu.tr

Kuşkusuz ki siyasetçilerin zaman zaman yalan söylediği ya da gerçekleri çarpıttığı iddiası hiç kimse için şaşırtıcı değildir. Siyasetçinin neden ahlaklı olmadığını sormak büsbütün anlamsız bir soru olmasa da siyasetin içinde bulunduğu rotada çok da sapma yaratmaz. Dahası “nasıl oluyor da siyasetçi bir şeyin doğru olmadığını bile bile onu söyleyebiliyor?” sorusu siyasetin değil felsefenin bir sorusudur. Zira böylesi bir sorunun yanıtı ancak kişinin kendi kendisine sürdürdüğü bir diyalogda, kendisine bu gerçeği nasıl açıkladığıyla yani vicdaniyla muhasebesine ilişkilidir.

Buna karşılık siyasette yalanın nasıl bu denli rahatlıkla kendisine yer bulabildiği sorusu siyasetin doğasını saptamayı gerektiren bir sorudur ki, sorgulanması gereken de tam budur. Platon hakikati araştırmanın felsefenin işi olduğunu ileri sürerken, siyasetin alanını doksalar olarak saptar. Ancak bu saptama da beraberinde siyasetin, felsefenin iktidarı adına yok oluş fermanını da içerir. Oysa Aristoteles’in bilimler sınıflamasından hareketle siyasetin pratik, felsefenin ise teorik bir bilim olduğu takip edilebilir. Bu açıdan siyaseti insanlar arasındaki ilişkilerin belirlenmesi yerine teorik bir bakış açısından tanımlamak, siyasetin özgül alanını yok ederken, Hannah Arendt’in deyişiyle “hakikatin zorbalığı”nı kurar. Oysa siyaset olduğundan farklı da olabilecek görüşler alanının bir parçasıdır ve bu da ister istemez yalanı siyaset alanının bir parçası kılar.

Bu durumda önümüzde bir ikilem bulunur: ya felsefenin iktidarını kurarak siyaseti yok etmek ya da yalanların siyaset alanına sızmasını olağan karşılamak. Hannah Arendt ise Batı siyaset felsefesi geleneğinin bu ikiliğine karşı çıkarak üçüncü bir yol gösterir. Arendt’e göre siyasal alandaki hakikat, felsefi hakikatten farklıdır ve ancak çoğulcu bir anlayışta konuşma özgürlüğünün korunduğu, izleyicilerin ortak dünyayı tartışmayla kurduğu bir dünyanın hakikati bizleri bu ikiliğin bir yanında yer almaktan koruyabilir.

SÖZLEŞME PARADİGMASI BİR VERSUS İLE DEĞİLLENEBİLİR Mİ?

Ayşe ÖZTÜRK

Doktora Öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Felsefe Bölümü

ayseozturk.iu@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Siyaset felsefesi, Sözleşme teorisi, Toplum sözleşmesi, Doğa durumu, Agonistik politika

Siyaset felsefesi tarihinde, siyaseti farklı paradigmlar bağlamında ele alan dönemler ve filozoflar hep olagelmıştır. Toplumu kuran ögenin insanın tek başına kendi kendine yetmemesi, başkalarına gereksinmesi olduğunu vurgulayan Platon ve doğası gereği insanı siyasal bir hayvan [*zoon politikon*] olarak tanımlayan Aristoteles, toplumu doğal bir yapı olarak tanımlayan düşünceyi temsil etmektedirler. Klasik dönem siyaset felsefesinde hâkim olan bu düşünce, modern siyaset felsefesi içinden çıkan sözleşme kuramcıları tarafından reddedilmiştir. Sözleşme kuramcıları tarafından, insan doğası gereği politik bir hayvan ve toplum doğal bir yapı olarak kabul edilmez. Kuramcılar açısından insan, sözleşme sonrası politik bir varlık kazanmakta ve toplum sonradan, insan tarafından kurularak oluşturulmaktadır. Toplum artık ne tanrısal ne de doğaldır, insani ve yapaydır. Sözleşme kuramcıları toplumsal düzene ilişkin bu eski düşünceyi reddetmiş ve böylelikle yenisini önermişlerdir. İnsanın doğal toplumsallaşması, yerini eşitler arası sözleşmeye bırakmıştır.

Bu noktada “Politikayı sözleşme paradigması bağlamında ele alan yaklaşımın temsilcileri kimlerdir ve bu temsilcilerin görüşleri, tartışmaları nelerdir? Politikayı sözleşme paradigması dışında başka bir paradigmadan yola çıkarak ele almak olanaklı mıdır? Nasıl?”¹ sorularından hareketle ilerlemek bu çalışmanın genel çerçevesini ve kapsamını çizmek açısından gereklidir.

Çalışmada sözleşme paradigması temsilcileri olarak bilinen Thomas Hobbes, John Locke, Jean-Jacques Rousseau ve onların kuramı ele alınacaktır. Bu üç filozof, insanın doğuştan getirdiği hakları olduğunu kabul eder. Onlar açısından toplumun varlık nedeni ise, doğal değildir. Toplum onlar tarafından, sözleşmeye dayanan bir içerikle

---

¹ Bu soru MSGSÜ Felsefe Ana Bilim Dalı 2017-2018 Güz Dönemi Doktora Yeterlilik Sınavı 1. Kısım 6. Numaralı: “Politika felsefesi tarihinde politikayı güç/iktidar paradigması bağlamında ele alan yaklaşımı bu yaklaşımın iki temsilcisinin görüşlerine dayanarak anlatınız. Size göre politikayı bu paradigma dışında başka bir paradigmadan yola çıkarak ele almak olanaklı mıdır? Nasıl? Açıklayınız.” sorusundan esinlenilerek tartışmaya açılmıştır.

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

oluşturulur. Klasik dönemin aksine, doğa durumu ve toplum sözleşmesi gibi kavramları siyaset felsefesi tartışmalarında bu şekilde ele almışlardır.

Burada öncelikle, her bir filozofun “Toplum Sözleşmesi” ve “Doğa Durumu” kavramlarını içeren politika teorileri alt başlıklar halinde, tek tek ele alınacaktır. Ardından, üç filozofun da ortaklaştıkları ve ayrıştıkları bağlamlara bakılacak ve son olarak bu filozofların ortaya koydukları perspektiften farklı bir devlet veya toplum tahayyülünün mümkün olup olmadığı tartışılacaktır. Başta sorulan “Politikayı sözleşme paradigması dışında başka bir paradigmadan yola çıkarak ele almak olanaklı mıdır? Nasıl?” sorusuna cevap olabilecek olan siyaset paradigması bu bağlamda tartışmaya açılacak ve bir öneri getirilmeye çalışılacaktır. Bu siyaset paradigması, Agonistik Politika olabilir mi? sorusu ile çalışma sonlandırılacaktır.

“YENİ” SAVAŞIN “ESKİ” TANIĞI: CLAUSEWITZ’İN SAVAŞ DÜŞÜNÇESİ VE SAVAŞIN DÖNÜŞÜMÜ

Fahri ALPYÜRÜR

Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Felsefe Bölümü

falpyurur@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Clausewitz, Savaş, Yeni Savaş, Savaş Üzerine

Her kavramın yazgısında olduğu gibi savaş kavramının yazgısında da dönüşüm vardır. Savaş kavramının uğradığı dönüşüm, özellikle yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren din ya da mezhep eksenli farklılaşmalarla ve şiddetin normalleşmesiyle kendini göstermiştir. Bir diğer yandan, büyük devletlerin artık birer özne olarak savaş içerisinde bulunmaktan kaçınmaları bunun yerine diğer devletleri, örgütleri ya da ekonomik ilişkileri düşman olarak gördükleri devletlere isteklerini kabul ettirmek amacıyla kullanmaları savaş kavramının bir dönüşüme uğradığını ispatlar niteliktedir.

Durum böyleyken savaş kavramının uğradığı dönüşümü ve aldığı bu yeni hâli açıklama ihtiyacının doğması kaçınılmazdır. Bu açıklama kimileri tarafından savaşın “eski” ve “yeni” olarak sınıflandırılması ve *Carl von Clausewitz’in (1780-1831)* savaş yorumunun “yeni” savaşı açıklamakta yetersiz kalması eleştirisiyle yapılmaktadır. Bir başka deyişle, *Carl von Clausewitz* bir “eski” savaş düşünürü olarak yorumlanmakta ve görüşleri “yeni” savaşı açıklarken kullanılmaya değer görülmemektedir.

Oysa Prusyalı generalin başyapıtı sayılan ve ilk baskısı ancak kendisinin ölümünden sonra yapılabilen *Savaş Üzerine’de (Vom Kriege, 1832)* çizdiği tablo geçerliliğini büyük ölçüde korumaktadır. Söz konusu “yeni” savaşın *Carl von Clausewitz’in* kuramına getirilebilecek yeni bir yorum ile anlaşılabilirliği mümkündür. Çünkü bir savaş en nihayetinde, gerek izlediği yollar gerekse dayandığı prensiplerle Prusyalı general tarafından “düşmanı isteklerimizi yerine getirmeye zorlayan şiddet eylemi” olarak tanımlanmakta ve bu tanım savaşın doğasını ortaya koymaktadır. İster “yeni” ister “eski” olsun kullandığı yöntemlerin değişmesi savaşın doğasının da değişeceği anlamına gelmemektedir.

Bu çalışmanın temel amacı *savaş felsefesi* için önemli bir yere sahip olan *Carl von Clausewitz’in* savaşın doğası hakkındaki görüşlerini incelemek, savaş kavramının uğradığı dönüşümü *Carl von Clausewitz’in* oluşturduğu kavramsal çerçeve içerisinde

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

anlamak ve aslında bu dönüşümün *savaşın* doğasını değil sadece görünümünü değiştirdiğini göstermektedir.

BATI TRAKYA'DA OPSİYONEL ŞERİAT KANUNLARI: KÜLTÜRÜN MÜ HAKKIN MI?

Gizem KILIÇLI

Yüksek Lisans Öğrencisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

gizkilicli@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Azınlık Hakları, Kültürün Yeniden Üretimi, Kamusal Alan – Özel Alan İkilemi

Bu çalışmada, Şeriat kanunlarının Yunanistan hükümeti tarafından Ocak 2018 itibari ile opsiyonel hale getirilmesinin, Batı Trakya'da yaşayan Müslüman kadınları hak ve kültür bağlamında nasıl etkileyeceği tartışmaya açılacaktır. Lozan Antlaşması, hem Türkiye'deki hem de Yunanistan'daki etno-dini azınlıklar için bir dönüm noktasıdır. Bu antlaşma ile birlikte, Batı Trakya Yunanistan topraklarına katılmış ve azınlıkların mübadelesi her iki ülkenin de gündemine girmiştir. Fakat Batı Trakya Müslümanları ve İstanbul Rumları mübadeleden muaf tutulmuşlardır. Ocak 2018'e kadar, Lozan Antlaşması'nın dini azınlık statüsü tanıdığı ve kültürel hakları bu statü bağlamında korunan Batı Trakya Müslümanları görece özerk bir konuma sahip olmuş; evlenme, boşanma, velayet ve miras gibi konularda Şeriat kanunlarınca yönetilmişlerdir. Yunanistan hükümeti Şeriat kanunlarının Avrupa Birliği normları ile özellikle de bireysel hak ve özgürlüklerin korunması ilkesi ile çeliştiğini iddia etmiş; fakat Şeriat kanunlarını feshetmek yerine, İslam hukukunu opsiyonel hale getirmiştir. Böylece taraflar Şeriat kanunlarında hemfikir oldukları takdirde medeni kanunu ilgilendiren konularda İslam mahkemelerine gidebileceklerdir.

Azınlık halklarının nevi şahsına münhasır yaşam tarzlarının ve yönetim biçimlerinin başka bir ulus veya başka bir etno-dini kültür mensuplarınca feshedilmesi azınlıkların zorunlu asimilasyonu anlamına gelebilir – ki bu oldukça büyük bir sorundur çünkü halkların kendi kaderini tayin etme hakkı vardır. Buna karşılık, Şeriat kanunlarının zorunlu hale getirilmesi, azınlıkların homojen, bir ve tek yaşam tarzına ve kültüre, bu durumda dini kültüre sahip olduklarına işaret edebilir. Bir ve tek azınlık kültürünün, örneğin bir ve tek Batı Trakya kültürünün olduğunu varsaymak, alt kültürlerin ötekileştirilmesine sebep olmakla birlikte, başka genellemeler yapmanın da önünü açabilir: bir ve tek Batı Trakyalı Müslüman Türk kadını ve onun bir ve tek yaşam tarzı gibi. Dahası, bir ve tek kadın varsayımı kadın hakkında başka kalıplaşmış yargılara sebep olabileceği gibi, o kalıpların dışında kalan kadınların baskılanmasına da yol açabilir. Bu bağlamda, Yunanistan hükümetinin Batı Trakya'daki Şeriat kanunlarını opsiyonel hale getirmesi, azınlık sorununa “orta yolcu bir yaklaşım” olarak

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

değerlendirilebilir: ne halkların kendi kaderini belirleme hakkını çiğneyip azınlıklara çoğunluk yaşam tarzını empoze eden; ne de azınlık kültürlerini homojen varsayıp bu gruplar içindeki bazı bireylerin baskılanmasına göz yuman.

Peki Yunanistan hükümetinin seçtiği orta yol azınlık sorununu çözmede ne kadar yeterlidir? Bu konuşmada özellikle şu soruların cevabı aranacaktır: Yunanistan hükümetinin Batı Trakya'daki Şeriat kanunlarını opsiyonel hale getiren orta yolcu yaklaşımı, Batı Trakyalı kadınlar üzerindeki baskıyı – tam tersi bir etki yaratıp – arttırma ihtimali var mı? Opsiyonel Şeriat kanunları Müslüman kadın azınlığı kültürleri ve hakları arasında bir seçim yapmaya zorlar mı? Batı Trakyalı kadınların seçimlerini Şeriat kanunlarından yana yapmaları ve bunun sonucunda muhafazakâr baskıya maruz kalmaları durumunda, Yunanistan hükümetinin bahsi geçen kadınları anti-liberal baskılara karşı korumaktan imtina etmesi ve buna gerekçe olarak da kadınların bireysel seçimlerini göstermesi gibi bir durum ortaya çıkabilir mi? Başka bir deyişle, Yunanistan hükümeti bazı vatandaşlarını korurken bazılarını kültürel elitin takdirine bırakır mı?

NEOLİBERALİZM VE HOMO-OECONOMICUS

Gülben SALMAN

Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü

gulbensalman@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Neoliberalizm, Demos, Yurttaşlık, Kamusalılık, Vita Contemplativa

İçinde bulunduğumuz siyasal iklim, kendine özgü bir rasyonalitesi ve yönetim mantığına sahip olduğu kabul edilen neoliberal bir düzen olarak adlandırılıyor. Neoliberalizmin, varoluşun tüm boyutlarını ekonomik ölçülere göre düzenleyen kendine has bir tavrı var ve bu tavır demokrasinin temel unsurlarını, özellikle de siyasal karakterini çözüp dağıtmaktadır (Brown, 2017). Başka bir şekilde ifade edilirse *demos*'un, halkın, siyasal özne olma iddiası teorik açıdan ortadan kalkar. Başlangıçta *Homo Politicus* vardı, insan Eski Yunan'da polis içinde yaşamaya yazgılıydı. Modern dönemde sözleşme kuramlarıyla halk egemenliği kavramının çerçevesi içinde, yurttaş olarak kamusalılık ve siyasal haklarla donatıldı. Neoliberal çağın öznesi ise artık *Homo Oeconomicus*'tur. Böyle bir yönetimsellik mantığında (Foucault, 2015), insan ihtiyaçları ve arzularının hepsi karlı bir girişime dönüşmüştür. İnsanın ekonomik ölçülere göre düzenlendiğini söylemek illaki bir parasallaşmadan söz etmek değildir, her açıdan, eğitim, sağlık esenlik, aile hayatı gibi konularda çağdaş piyasa özneleri gibi düşünüp davranmamız, neoliberalizmin yarattığı özneliliğin bir sonucudur. Neoliberal rasyonalite, piyasa modelini insani ihtiyaçlar açısından her alana dağıtarak, insanları en ince ayrıntısına kadar piyasa aktörleri biçiminde, homo oeconomicus olarak yapılandırır (Brown, 2018). Böyle bir durumda, şu iddia edilebilir: Belirli bir kamusalılık imkanı ortadan kalktığında, insanlara düşen fail yurttaşlar olarak eyleyen olmaktan çok seyreden olmaktır. Peki bir seyirci olmak ne demektir? Seyirci olmanın, eylemin faili olmaktan nasıl bir farkı olabilir? Bu sorular siyaseti anlamak demenin aslında tam da olan biteni yargılama eylemi olduğu söyleyen Hannah Arendt'in metinlerine başvurmamızı gerektiriyor. Bu çalışma, *Vita Contemplativa* ve *Vita Activa* arasındaki ayrımın son çalışmalarında (Arendt, 2018) geri dönen Arendt açısından bakıldığında, neoliberalizmin öznesinin *Vita Contemplativa* açısından değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorusunu sormayı amaçlamaktadır.

Kaynakça

Arendt Hannah, *Zihnin Yaşamı*, (çev. İsmail Ilgar), İstanbul: İletişim Yayınları, 2018

Brown, Wendy, *Halkın Çözülüşü: Neoliberalizmin Sinsi Devrimi*, (çev. Barış Engin Aksoy), İstanbul: Metis, 2018

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

Foucault, Michel, *Biyopolitikanın Doğuşu (College de France Dersleri: 1978-1979)*, (çev. Alican Tayla) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015

TERHANELER (SWEATSHOPS) VE AHLÂK

Hüseyin S. KUYUMCUOĞLU

Doktora Öğrencisi, SUNY Binghamton Üniversitesi, Felsefe Bölümü

huseyink@gmail.com

Anahtar Kelimeler: İşçi, Sonuççuluk, Sözleşmecilik, Sweatshop, Terhane

Bu bildirideki temel amacım, terhanelere aktivist bir örgüt veya bir devlet tarafından yapılacak iktisadi veya siyasi bir müdahalenin etik prensiplerle nasıl temellendirilebileceğini göstermek. Terhane dendiğinde, her ne kadar farklı tanımlamalar olsa da, literatürde genellikle sağlıksız, çok zor koşullarda ve uzun saatler boyunca çalışılan, bunun karşılığında da çok az ücret alınan atölyeler ve fabrikalar kastediliyor. Bu atölyeler ya çok uluslu bir firmanın doğrudan şubesi, ya da -daha sıklıkla- bu çok uluslu firmalara ürün yetiştiren taşeronlar olarak ortaya çıkıyorlar. Burada çalışan işçilerin temel ortak özelliklerinden biri bu kötü çalışma koşullarına rağmen yine de burada çalışmayı diğer geçim kaynaklarına tercih etmeleri. Bunun sebebi de diğer geçim kaynaklarının günde 16 saat kadar ağır çiftçilik yapmak, terhanelerden daha da kötü koşullar sunan yerel işletmelerde çalışmak veya çöpten yemek toplayarak hayatta kalmaya çabalamak gibi daha da kötü seçenekler olması (Powell ve Zwolinski, 2012; Powell, 2014; Zwolinski, 2007; Zwolinski, 2012).

Terhane literatüründe konu üzerine yazan bazı yazarlar, koşullar oldukça kötü de olsa işçilerin bu atölyelerde çalışmayı "tercih etmelerinin" ahlâki açıdan özel bir önemi olduğunu öne sürüyorlar (Powell ve Zwolinski, 2012; Zwolinski, 2007). "Tercih argümanı" adı verilen bu argümana göre, işçiler terhanelerde çalışmayı özgür iradeleriyle seçtikleri için ve onların bu işlerini kaybetmelerine sebep olacak herhangi bir iktisadi veya siyasi müdahale onlara zarar vereceğinden dolayı böyle bir müdahale ahlâki açıdan yanlış bir davranıştır. Burada iktisadi veya siyasi müdahale denirken boykotlar aracılığıyla veya bu atölyelerin bulunduğu ülkelerin hükümetlerinin doğrudan kanun yapması yoluyla bu işyerlerindeki çalışma koşullarına müdahale etmesi kastediliyor. Bu müdahale çalışma koşullarının iyileştirilmesi veya asgari ücretin artırılması şeklinde olabilir. Bu tür bir müdahalenin işçilere zarar verecek olmasının sebebi, sermaye adına karar veren kişilerin bu tür bir değişiklik kârlarını azaltacağı için, bu kanuni değişiklik sonucunda bazı işçileri işten çıkaracak olmaları.

Sonuççuluğa (consequentialism) bağlı kalarak bu sorunu ele alan bazı yazarlar (Coakley ve Kates, 2013; Kates, 2015) herhangi bir müdahale sonucu terhanelerde çalışan bazı işçiler işlerini kaybedecek olsalar dahi bu ülkedeki işçilerin genel olarak bu

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

müdahaleden faydalanacağı argümanını öne sürüyorlar. Bunu öne sürerken kalkınma ekonomisi literatüründeki birtakım sonuçlardan faydalanıyorlar. Bu sonuçlara göre az gelişmiş bir ülkede asgari ücretler artırıldığında bazı işletmeler işçi çıkarsalar dahi, toplam işçi nüfusu bu ücret artışından fayda sağlıyor. Benim bu makaledeki amacım bu yazarların verdikleri cevapta önemli bir ahlâki meseleyi gözden kaçırdıklarını göstermek ve bu meseleye bir çözüm önermek. Gözden kaçtığını iddia ettiğim meseleye “işten çıkarılan işçilerin itirazı” adını verebiliriz. Bu argümana göre sonuç etiği, müdahalenin işçilere genel olarak faydalı olduğunu iddia ederken, işten çıkarılan işçilerin hak ettikleri ahlâki değeri görmediklerini gözden geçiriyor. Ben burada hem işten çıkarılan işçilerin hak ettikleri ahlâki değeri görecekleri hem de merdiven altı atölyelere müdahaleyi meşrulaştıracak yeni bir ahlâki temel öneriyorum. Bunu yaparken T.M. Scanlon’dan esinlenen sözleşmecilikten (contractualism) faydalanıyorum ve söz konusu etiğin *ex-ante* yorumunun kullanılması gerektiğini savunuyorum.

POLİTİK YAŞAMIN OLANAĞI SORUNUNA BİLGELİĞİN DOSTLARI OLARAK FİLOZOFLAR TANIMIYLA YAKLAŞMAK

İbrahim Okan AKKIN

Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, Felsefe Bölümü

okanakkin@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Agonizm, Çokluk, Arendt, Deleuze, Platonculuk

Antik Yunan'da politik hayatı mümkün kılan koşullardan biri antagonistik değil ama agonistik yani düşmanca değil dostça bir rekabet ortamının kent devletinin toplumsal yapısına içkin olmasıydı. Bu betimleme hemen iki soruyu beraberinde getirir. "Politik yaşam nedir?" ve "dostluktan ne anlamalıyız?" Herhangi bir yanıt üretilmeden önce Ockham'lı William'ın usturası ödünç alınırsa "dostça bir rekabet" mefhumunun bahsi geçen "politik yaşam" kavrayışını üreten şeyin ta kendisi olduğunu göstermek bu soruları iki ayrı mesele gibi ele almayı gereksiz kılacaktır. Burada ifade edilecek olan dert, bilgellik arayışındaki eşitlerin ya da bilgeliğin dostlarının bir 'çokluk' olarak vurgulanması ve siyasetin de ancak çoklukla mümkün olabileceğinin gösterilmesidir.

Bir 'bilgellik sevgisi' olarak felsefe tanımına hepimiz aşınayız. Deleuze ise *philo-sophia* terimlerinden gelen bu tanıma alternatif olarak filozofun ne olduğunu *polis*'le ilişkisi bağlamında yeniden düşünür. *Philo-sophos* bilgeliğin dostu ya da arkadaşıdır. Buradaki dostluk, dost ve düşman karşıtlığı içinde düşünüldüğünde kastedilen şey 'bilgeliğin dostları' ve 'düşmanlar' (*dostmuş gibi görünenler*) ayrımıdır. Deleuze'e göre, Platon'un gerçek bilgiye ulaşabilecek olan yegâne kişinin filozof (kral) olduğu yönündeki düşüncesi, bilgellik arayışındaki eşit yurttaşların kardeşliğinin, kent devletlerinin toplumsal yapısında varolan agonizmin, bozularak bir düşmanlığa yani antagonizmaya dönüşmesinin ontolojik açıklamasını içerir. Bahsi geçen zıtlık bir düzeyde artık "Bir" (kendiyile bir) ya da "Aynı" (değişmeyen) biçiminde kavramsallaştırılacak olan Hakikat'in biricikliği ile "sanı" (*doxa*) olarak ifade edilecek olan çok sayıda görüşün ikili karşıtlığı ya da çatışmasıdır. Bir düzeyde ise Hakikat'in gerçek bilicisi, filozof (bilginin gerçek dostu), ile her şey hakkında konuşabilen diğerlerinin (diğer yurttaşların) çekişmesidir söz konusu olan.

Etimolojik tanımlama bize felsefenin yaklaşık iki bin beş yüz yıl önce neden İyonya'da doğduğunu açıklayamaz çünkü bir entelektüel pratik olarak felsefenin ne olduğunu anlamak için onu mümkün kılan koşulların bir analizinin yapılması gerekmektedir. Arendt, Mouffe ve Deleuze gibi düşünürler felsefe ve siyasal yaşamın gelişmesine olanak veren bu koşulları anlamak için Antik Yunan kent devletlerinin agonistik

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

yapısını ve “eşitler” denen yurttaşların arasındaki entelektüel rekabeti incelemiştir. Arendt *vita contemplativa* kavramıyla açıkladığı tefekkür hayatını Aristoteles’ten öğrendiği zorunluluklardan özgürleşmiş üç tür yaşamdan yalnızca biri olarak ele alır. Ona göre politik bir yaşam sürdürenlerle filozof hayatı sürdürenler arasındaki antagonizmanın en somut örneklerinden biri Sokrates’in yargılanması vakasıdır. Filozofa karşı – *polis*. Çünkü nihayetiyle filozof çokluk olan *polis*’e rağmen tek bir hakikati savunacak ve çok sayıda düşman edinecektir. Yalnızca Sokrates’in davasında değil, birçok felsefe ekolü arasında ve bunların mensubu olanlarla olmayanlar arasında nasıl çatışmalar yaşandığını da felsefe tarihçilerinin metinlerinden öğreniriz. Arendt’in kavramsal analizi bilgelik yolunda tefekküre adanmış bir hayat olarak düşünülen filozofun yaşantısını bir münzevi hayatı gibi göstermektedir. Ancak en münzevice yaşanan hayat bile *theoria* ile hemhal olduğu kertede başkalarının düşünceleriyle şu veya bu biçimde etkileşime girecektir. Bu yönüyle felsefeyi bireysel bir uğraş gibi görmek son derece kısıtlayıcı bir bakış açısıdır. Sonuçta filozofun yaptığı şey bildiklerini ve deneyimlediklerini kendi akıl süzgecinden geçirerek yeniden üretmek anlamında bir *refleksiyon* olsa da o çağının ve içinde yaşadığı toplumun bilgi, deney ve gözlem birikimini kendi akli süreçlerinin nesnesi yaparak, öteki zihinlerle etkileşerek, ama *özgünce* yansıtmaktadır. Bu bakımdan felsefe zorunlu olarak kolektif bir uğraştır diyebiliriz.

Politik yaşamın olanağı sorununun felsefenin olanağı sorunuyla aynı kaderi paylaştığını gösterdikten sonra “günümüzde ancak felsefe yapabildiğimiz kadar siyaset de yapabiliriz” önermesi temelsiz kalmaz. Haliyle bu tebliğde ortaya koymaya çalışılacak tez şöyle özetlenebilir: Güncel ve ulusal bir siyaset felsefesinin olabilmesi süreğen bir felsefe geleneğinin olmasına bağlıdır; çünkü felsefe belli bir ölçüde bireysel bir çabayı gerektirse de son tahlilde kolektif bir emeğin, çokluğun, ürünüdür. Dahası kolektivite kriteri yani ekollerin var olmasının zorunluluğu yalnızca felsefenin değil; bilimsel, sanatsal ve siyasal etkinliğin ve üretimin ortak koşuludur.

AXEL HONNETH'İN TOPLUM VE POLİTİKA FELSEFESİNDE TANINMA KAVRAMI

Mete Han ARITÜRK

Arş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Felsefe Bölümü

metehan.ariturk@deu.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Tanınma, Mücadele, Kendini Koruma, Özneler-arasılık, Çokkültürlülük

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de tanınma hususunda, özellikle politika alanında, tartışmalar önem ve önceliğini artırarak sürmektedir. Tanınma kuramı, sadece politik felsefenin değil, psikoloji ve sosyoloji başta olmak üzere pek çok sosyal bilimin çalışma konusuna dönüşerek multidisipliner bir karakter kazanmıştır. Tanınmayla ilgili birçok kuram, kişinin, kimliğinin oluşması için diğer bireylerden ve toplumdan gelecek dönütlere kökten bir biçimde bağımlı olduğunu iddia etmektedir. Özellikle yanlış tanınma (misrecognition) bireylerin ve toplulukların kendileriyle ve diğerleriyle sağlıklı bir ilişki kurma olasılıklarını yok etmekte; bu olumsuzluğu bireysel ve öznelerarası bir bağlamda soyutlama eşliğinde düşünebileceğimiz gibi ırkçılık ve sömürgecilik anlayışlarında olduğu gibi somut toplumsal ve politik bağlamda da düşünmek mümkündür. Bu çerçevede doğru olarak tanınmamak, yani yanlış tanınmak, bireylerin ve hatta toplulukların kendilerini ve eylemlerini değersiz görmelerine ve toplulaşma bağlamında yapısal sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Tüm bunların ışığında tanınma kuramı üzerine çalışan önemli isimlerden Charles Taylor'ın, tanınmayı hayati bir insan ihtiyacı olarak tanımlaması da, konunun önemini gözler önüne sermektedir (Taylor: 1992, 26).

Bu bağlamda tanınma kuramı, bir toplumdaki farklı grupların - ki bu gruplar bu engellilikten, cinsel yönelime kadar farklı ilgileri içerebilmektedir - en az ekonomik temelli bir kaygıyla, kaynakların dağıtımını için olduğu kadar ve hatta belki ondan daha fazla olarak tanınmak için verdikleri mücadelenin hem örüntüsünü kuramsallaştırır hem de bu çabanın serimlemesini sunar. Bu gruplar "farklılık siyaseti" veya "kimlik siyaseti" olarak da adlandırılan yeni türden bir politikanın ve yeni türden bir politik kimlik arayışının içindedirler. Böylesi bir yaklaşımla, bugüne kadar farklı isimlerle anılan ve genellikle birbirlerinden farklı mücadeleler olarak tanımlanan engellilerin, siyahilerin, kadınların ve hatta işçilerin mücadelelerini bir "tanınma mücadelesi" olarak bütünlüklü olarak ele almak ve irdelemek mümkün hale gelmektedir.

Tüm bunların ışığında çalışmada ele alınacak temel konu, Hegel'den yola çıkarak ortaya konulan ve Axel Honneth ile güncel şeklini aldığı iddia edebileceğimiz tanınma

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

kuramı olmakla birlikte, bu konunun düşünür için yine önemli bir kavram olan, mücadele kavramı ile ilişkisidir. Zira Honneth, sözleşmecî geleneğe ve özellikle sözleşme geleneği öncesinde Niccolo Machiavelli'ye atıfta bulunarak, modern toplum felsefesinin, toplumlaşma sorunsalı bağlamında kişinin kendini koruma amaçlı bir mücadeleye bağlı şekilde oluştuğunu savunur (Honneth: 2015, 24). Bu bağlamda tanınma kuramının anlaşılabilmesi için diğer bir önemli husus, modern politika felsefesinin temellerini oluşturan kendini koruma mücadelesinin, bu kez çağdaş politika felsefesinin anahtar kavramlarından olan tanınma uğruna mücadeleye nasıl bir dönüşüm geçirdiğidir. Bu amaçla, bu bildiride Axel Honneth'in tanınma ve mücadele kavramları, yukarıda sözü edilen modern politik düşünürler ile ilişkileri ortaya konularak açıklanmaya çalışılacaktır.

Kaynakça

Taylor, Charles. (1992) "The Politics of Recognition," in *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*, A. Gutmann (ed.), Princeton: Princeton University Press

Honneth, Axel. (2015) *Tanınma Uğruna Mücadele: Sosyal Çatışmaların Ahlaki Grameri Üzerine*. çev. Özgür Aktok. İstanbul: İthaki Yayıncılık

SİNGER'İN FAYDACILIĞINDA SORUMLULUK VE HAKLAR SORUNU

Nurevşan ÖZCAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Felsefe Bölümü

nurevsan914@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Singer, Sorumluluk, Ahlak, Ödev, Pozitif Haklar, Negatif Haklar, Yoksulluk

Dünya sorunlarına felsefi çözümler bulmayı amaçlayan ve faydacılığın çağdaş bir sürdürücüsü olan Peter Singer, "Zengin ve Yoksul" adlı makalesinde zenginler ve yoksullar arasındaki uçurumu daraltmayı ve yoksulların sorunlarına çare bulmayı amaçlıyor. Bu çalışmada Singer'ın ortaya koyduğu çözüm tartışılarak, hak temelli bakış açısından yoksun olması eleştirilecektir.

Faydacılık gelir dağılımını dengelemeyi politik bir hedef olarak önüne koymasa da, faydacılığa göre gelir dağılımının dengeli olması sonuçları bakımından arzu edilebilir. Bir toplumda veya küresel boyutta zenginler ve yoksullar arasında gelir ve kaynaklar bakımından mevcut uçurumun daraltılması, bireylerin çoğunluğunun mutluluğunu beraberinde getirecektir. Singer, göreceli yoksulluk ve mutlak yoksulluk (Singer aşırı yoksulluk ifadesini kullanıyor) arasındaki ayrımı temel alarak, mutlak yoksulluğun bitirilmesi gerektiğini, bunun için de mutlak zenginlerin servetlerinin bir kısmını (hatta fedakârlık olarak bile görülmeyecek küçük bir kısmını) yoksullara aktarması gerektiğini öne sürer.

Singer kendi yaklaşımının hak temelli etik anlayışlarından uzak olduğunu vurgular. Singer hak temelli sorumluluk etiğinden bahsederken, Locke, Nozick ve Narveson gibi liberter bir perspektife sahip ahlaki yaklaşımları eleştirir. Singer'a göre, bu düşünürler, sorumluluğu negatif hakların ihlaline indirgemektedirler. Örneğin, bir kişiyi öldürmek kişinin yaşam hakkını elinden almaktır ve negatif bir hakkın ihlalidir. Bu durumda öldüren kişi sorumludur. Ancak birilerinin hayatı tehlikedeyse ve ortada bir hak ihlali yoksa, onları kurtarmak kimsenin sorumluluğunda değildir. Buna karşın, Singer'a göre, bireylerin yardım etme sorumluluğu haklar söylemiyle değil, ahlaki ödevle temellendirilebilir. Kimseye zarar vermemek, örneğin kimseyi öldürmemek ahlaki ödevimizdir. Benzer şekilde, zarar gören veya ölmek üzere olan birisini kurtarabiliyorsak, kurtarmak da ahlaki ödevimizdir. Singer'a göre, birisini öldürmek ve birisinin ölümüne seyirci kalmak sonuçları bakımından eşdeğer sayılabilir ve aynı derecede ağır sorumluluk getirir. Dolayısıyla, Singer negatif ve pozitif haklar sorununa eğilmeden sorumluluğu salt ahlaki ödevle indirgemektedir.

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

Kaynakça

Singer, P. (2015). "Zengin ve Yoksul", *Pratik Etik*. Çev. Nedim Çatlı. İstanbul: İthaki Yay. 288-323.

AİDİYETİN ÖZCÜ BİÇİMLERİ: MİLLİYETÇİLİK VE ÇOKKÜLTÜRCÜLÜK

Özgür UÇAR

Arş. Gör.- Doktora Öğrencisi, Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg,
Felsefe Bölümü

ozgurucar1@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Aidiyet, Özcülük, Milliyetçilik, Çokkültürcülük

Aidiyet kavramı, sosyal bilimlerin farklı alanlarında çeşitli biçimlerde ve kurgularda ortaya çıkan, çok boyutlu bir kapsamı ifade etmektedir. Çoğunlukla bir duygu/his bağlamında tartışılmış olan aidiyet kavramının, son dönem çalışmalarda toplumsal, politik ve bölgesel sınır belirlemelerin bir ürünü olarak ele alındığını tespit etmek mümkündür. Söz konusu sınır belirleme çabaları, egemenliklerinin mevcut coğrafi boyutu bakımından, iki örneğe indirgenebilir: Milliyetçilik ve çokkültürcülük. Dünya nüfusunun neredeyse tamamını etkileyen bu iki kimlik politikasının, aidiyetin kurulumu bağlamındaki etkilerini inceleyen bu çalışmada milliyetçiliğin köklerinin felsefe tarihine yayılmış bir özcü düşünme biçiminde temellendiği ve ona alternatif olarak öne sürülen çokkültürcülüğün de aynı düşünme biçiminin etkisinden kurtulmaktan uzak olduğu öne sürülerek, tartışılmıştır.

Çalışmada ilk olarak milliyetçiliğin, homojenleştirme ve dışlama pratiklerine temel olan özcü düşünme biçiminin bir ürünü olduğu öne sürülmüş ve özcü formasyonu ile milliyetçiliğin nasıl işlediği, son dönem milliyetçilik çalışmalarından hareketle incelenmiştir. Buna göre, milliyetçiliğin yalnız bir toplumsal sistem, bir ilkeler bütünü ya da normatif bir hareket olarak değil, hayatın her alanına etki eden ve yayılan söylemsel bir yapı olarak tartışılmasının gerekliliği ifade edilmiştir. Milliyetçilik bilincimizi şekillendiren, dünyaya dair bize bir anlam veren, kimliklerimizi belirleyen, sinema zevkimizden, bir spor dalındaki taraftarlık tutumlarımıza, edebiyat anlayışımızdan sosyal medyadaki tercihlerimize, günlük konuşmalarımızı, davranış ve tutumlarımızı yönlendiren bir “görme, yorumlama ve algılama biçimidir” (Özkırımlı, 2013, s.14; bu konudaki ayrıntılı bir okuma için bkz; Calhoun, 1997; Calhoun, 2007; Billig, 1995). Hayatın her alanına yayılan yapısıyla milliyetçilik, özcülüğü de her alana taşımakta ve aidiyeti şekillendirerek onun hiyerarşik ve özcü, dolayısıyla homojenlik arayışla durağanlaşan bir yapıya dönüşmesine yol açmaktadır. Çalışmanın bir sonraki bölümünde, milliyetçiliğin aidiyeti donuklaştıran söz konusu etkisine bir itiraz olarak ortaya çıkan çokkültürcülüğün özcü düşünme biçimiyle ilişkisi tartışılmış, özellikle Kymlicka'nın genel hatlarını belirlediği liberal çokkültürcülük yaklaşımının

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

milliyetçilikten devredilen özcü yükü halâ taşıdığı öne sürülerek, incelenmiştir.

Özcü düşünme biçiminden arınmış bir aidiyet kavrayışının imkânını tartışan bu çalışmanın tartışma bölümünde, Yuval-Davis'in başını çektiği *aidiyet siyaseti* kavrayışı kısaca aktarılarak, milliyetçi ve çokkültürcü, dolayısıyla da özcü sınır belirlemelere birer alternatif olarak öne sürülen çeşitli kuramsal yaklaşımlar serimlenmiştir. Yuval-Davis'e göre aidiyet a) farklı güç eksenleri ve toplumsal kategorilerle beraber ortaya çıkan farklı toplumsal mekânlarla, b) bireylerin özdeşleşmeleriyle ve duygusal bağlılıklarıyla, c) paylaşılan ahlaki ve politik değer sistemleriyle ilgilidir (2006, s.199). Ulus-devlet yapısı içinde milliyetçi söylemle biçimlenen hâkim aidiyet kurgusunun sorunlu dinamiklerini tartışan Yuval-Davis, ulus-ötesi yurttaşlık modellerini, aidiyetin sınırlarını büyüten ve değiştiren bir gelişme olarak görmektedir (2003). Yuval-Davis'in aidiyete ilişkin değerlendirmelerinden hareketle aidiyet siyasetini özcü formasyonların ötesine taşıyabilmenin, aidiyetin çok katmanlı, sürekli-değişen yapısıyla kavranması ile mümkün olduğu ve bunun dışlayıcı olmayan ve devingen bir siyasal katılım formunu gerekli ve mümkün kıldığı öne sürülmektedir. Bunun da köklü bir politik kavrayış değişikliğine ihtiyaç duyduğu ve ancak böyle bir kavrayışın özcü düşünme biçiminden arınmış olabileceği öne sürülmüştür.

Kaynakça

Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. London: Sage.

Calhoun, C. J. (1997). *Nationalism*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Calhoun, C. J. (2007). *Nations matter: Culture, history, and the cosmopolitan dream*. London: Routledge.

Kymlicka, W. (2011). *Multicultural citizenship: A liberal theory of minority rights*. Oxford: Clarendon Press.

Özkırımlı, U. (2013). *Milliyetçilik kuramları: Eleştirel bir bakış*. Doğu Batı Yayınları.

Yuval-Davis, N. (2006). Belonging and the politics of belonging. *Patterns of Prejudice*, 40(3), 197-214.

Yuval-Davis, N. (2003). Belongings: in between the Indigene and the Diasporic. In *Nationalism and its Futures* (pp. 127-144). Palgrave Macmillan, London.

AZERBAYCANDA MARKSİZM-LENİNİZM İDEOLOJİSİ VE MİLLİ DÜŞÜNCE TARİHİNİN ARAŞTIRILMASI (HEYDAR HÜSEYNOV)

Sabira NEMATZADE

Doç. Dr., Bakü Devlet Üniversitesi, Felsefe Tarihi ve Kültüroloji Bölümü

sabiranematzade@yahoo.com

Anahtar Kelimeler: Marksizm-Leninizm, Azerbaycan, Heydar Hüseyinov, Milli Düşünce

Azerbaycan'da Sovyet hâkimiyetinin zaferinden sonra Marksist-Leninist ideoloji hâkim konuma geçti ki, bunun da temel nedeni mevcut rejimin işte bu idealardan destek alması idi. Sovyetler Birliğine dâhil olan tüm halkların sosyal-siyasi ve bilimsel-kültürel hayatında büyük değişiklikler yaşandı, marksizm-leninizm muhalif olan ideolojik akımların faaliyeti durduruldu, Marksist olmayan felsefi ve sosyo-politik sorunların araştırılmasına nerdeyse son verildi.

Sovyet yapısının tüm aşamalarında, hatta Orta Çağ yazarlarının eserlerinde de ateizm ve devrimci harekete çağrı motifleri aranıyordu. Böyle motiflerin bulunmadığı tüm metinler işe yaramaz bir şey olarak kabul ediliyordu. İşte bu yüzden Sovyetler döneminin Azerbaycan alimleri halkın Orta Çağ devrini cehaletin hüküm sürdüğü bir dönem gibi değerlendirir ve bu muhitte yaşayıp-yaratmış ayrı-ayrı büyük şahsiyetleri "hilas etmek" için, onların adının Azerbaycan'ın ilim, edebiyat ve kültür tarihinde yer alabilmeleri için her türlü imkanlara baş vuruyordular.

Sovyet represyonunun tuğyan ettiği bir dönemde, 1930-40 yıllarında Komünist Partisi'nin ön sıralarında çalışan Heydar Hüseyinov marksizm ideolojisiyle yanı sıra milli değerleri çok yüksek değerlendiriyordu. Stalin rejiminin kurbanlarından olan Heydar Hüseyinovun Azerbaycan sosyal-siyasi ve felsefi fikir tarihinin incelenmesinde, XX yüzyıl Azerbaycan milli bilim felsefi okulunun oluşmasında hizmetleri inkâr edilemez.

H. Hüseyinov, Azerbaycan'da Marksizm-Leninizm felsefesinin önde gelen araştırmacı ve propagandacılarından biriydi. Onun "Diyalektik materyalizm", "Diyalektik ve metafizika", "Marksist diyalektik yöntem" ve başka eserleri o dönem için Azerbaycan dilinde yazılmış en değerli eserlerden hesap ediliyordu. Geniş bilimsel sosyal faaliyetleri, girişimciliği ile kamuoyunun beğenisini kazanan, Azerbaycan KP Bakü komitesinin büro üyesi olan alim, Azerbaycan SSC'nin ikinci çağrı parlamentosuna milletvekili seçilmişti. "Bütün ülkelerin proletarları birleşin!" sloganı, Marksist ideolojisi onun milli değerlerimizi muhafaza etmesine engel olamadı. Edebiyat, tarih ve felsefe alanında

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

katkılarından dolayı iki kez Stalin ödülüne layık görülen Azerbaycanlı akademisyen Ord. Prof. Dr. Heydar Hüseyinov teessüfler ki, acımasız Stalinizm rejiminin kurbanlarından biri olmuştur.

DİONYSSOS, DEVRİM VE DEMOKRASİ: NIETZSCHE VE FRANSIZ DEVRİMİ

Sever IŞIK

Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Felsefe Bölümü

severquista@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Devrim, Demokrasi, Eşitlik, Rousseau, Napolyon

Nietzsche, Batı siyasal yaşamına damga vuran tarihsel eğilimi “demokratik hareket”in gelişimi olarak değerlendirir. Ancak bu demokratik gelişim politik nihilizmin bir tezahürü olan siyasal dekadansı ifade etmektedir. Fransız devrimi demokratik değerlerin siyasal yaşama egemen kılınmasında önemli rol oynayan devrim, söz konusu dekadansın gelişim tarihinde önemli bir uğrak ve aşamayı ifade etmektedir. Efendi ve köle değerlerinin mücadelesi olarak okunan tarihte “son büyük köle ayaklanması”nı temsil eden Fransız devrimi etkileri halen devam eden bir olaydır-isyandır. Devrimin özünü oluşturan şey sürü ahlakının ifadesi olan eşitlik düşüncesidir. Devrimin idealleri olan eşitlik, kardeşlik ve özgürlük gerçekte hıncın ifadesi olan Hıristiyani sürü değerleridir. Dolayısıyla devrim gerçekte Hıristiyanlığın uzantısı ve hatta inkarnasyonudur. Bu sebeple Nietzsche devrimin ve savunucularının karşında mevzilenir. Siyasal değişimi motive eden radikal umut/iyimserlik ve total değişimi reddeder. Devrimci coşku ve sosyopolitik idealleri tehlikeli düşler olarak niteler. Bu haliyle aslında Nietzsche kendi dionysosçu değerlerin kamusal siyaset alanına müdahil ve egemen olmasını onaylamaz. Kitlelerin siyasete egemen olması berberinde her şeyin, siyasal olanın kaybını getirecektir. Çünkü demokrasi “devletin çöküşünün tarihsel bir biçimi”ni ifade etmektedir. Eşitliği amaçlayan politikalar “küçük(adi) politika”lardır (*petypolitic*). Siyasal olan güç ilişkileri ile belirlendiğinden toplumsalın ve siyasalın temelinde sözleşme değil, şiddet ve güç iradesi (*will to power*) vardır. Efendi olanın sözleşmeyle işi olmaz. Rousseau’nun temsilcisi olduğu devrimin değerleri soylu değerleri ifade eden Rönesans değerlerini yıkmıştır. Buna karşın Nietzsche, devrimin taşıyıcısı olduğu demokratik değerlerin üstesinden geldiğini düşündüğü Napolyon’u soylu değerlerin temsilcisi (üst insan/*Übermensch* modeli) olarak takdir eder. Üst insanın iradesini esas alan yüksek bir kültür, dünya egemenliği ve Avrupa’nın birliğine yönelik politikaları büyük politika (*great politics*) olarak onaylar. Demokrasi ve eşitliği değil, hiyerarşiyi esas alan bir siyasal vizyon ve toplum tahayyülünün savunucusu Nietzsche, demokratik olmayan siyasal düşünce tarzının en önemli beslenme kaynaklarından biridir.

ETİK İLE POLİTİKA ARASINDAKİ İLİŞKİNİN KURULUŞUNDA LENİN'İN YAKLAŞIMININ GÜNCEL KATKISI

Sevinç TÜRKMEN

Arş. Gör. Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Felsefe Bölümü

sevinc.turkmen@kocaeli.edu.tr

Etik ile politika arasında kurulacak bir ilişki ve bu ilişkinin muhtevası kadim bir sorun olmakla birlikte bu sorunun oldukça güncel anlamları da söz konusudur. Bu ilişkiyi ele alırken derinlemesine bir araştırmayı ise bize kuşkusuz ki felsefe verecektir. Bu tartışma Marksist düşünceye oldukça geç girmiş dahası özellikle etiğin bir öncül olarak tartışılmayacağı yargısı önemli oranda belirleyici olmuştur. Bu yargının tarihsel ve felsefi saikleri vardır. Bununla birlikte bu yargının bir boyutuyla idealist felsefenin tarih ve etik yaklaşımına tepki olarak geliştirildiği de göz ardı edilmemelidir.

Kalıcı, değişmez ya da mutlak ilke ve kategoriler üzerine geliştirilen bir etiğin, Marksist düşüncenin –ve genel olarak materyalist düşüncenin- doğasıyla uyumlu olmadığı aşikâr. Bununla birlikte Marksist düşüncenin etik ile politika arasındaki ilişkinin felsefi hesabını yeterince verdiğini söylemek de oldukça güç. Öyleyse bu tartışmanın özellikle içinden geçtiğimiz ve –bir alternatif olarak- Marksist düşüncenin de *zayıfladığı* dönemde yeniden gündeme getirilmesi ve bu tartışmanın felsefi temelde sürdürülmesi Marksist düşüncenin gelişimi açısından da kimi katkılar sunabilir. Bilhassa pratikteki tutarlılığın salt politika aracılığıyla tesis edilememesi acaba bu boyutun etiği mi gerektirdiği sorusunu gündeme getirebilir. Kuşkusuz bu oldukça uzun ve çok boyutlu bir tartışma. Ancak Lenin'in etik ile politika arasında kurduğu ilişki bu açıdan tartışmanın bir boyutunu oluşturabilir. Bu bağlamda ise Lenin'in hakikat ya da nesnel bilgiye ilişkin fikirlerine ve tartışmalarına bakmak yararlı olabilir. Lenin, etik ile politika arasında özsel bir ilişki görürken bunu felsefi bir düzlemde hareketle mi gerçekleştirir? Öyle ki Lenin'in etiğe ilişkin kimi vurguları etiğin nesnelliğinden bahsedebileceğimizi ileri sürecektir düzeyde kesinlik içerir. Bir nevi “ortaklık” ve “mücadele” üzerine tesis edilen bu etikten yola çıkarak Lenin'in nesnel bir etik anlayışı olduğunu söylemek mümkün mü? Dahası Lenin, etiğin politika ile özsel ilişkisini nasıl ortaya koyar? Bu ilişki kurma tarzının yeni bir yaşamın savunulmasında ve kurulmasındaki güncel anlamları neler olabilir?

Bu sorular üzerine düşünürken kaçınılmaz biçimde karşımıza çıkacak olan, Lenin'in felsefi yaklaşımı, maddeciliği ve nesnel bilginin olanağına ilişkin düşünceleridir. Zira Lenin'in kavrayışını tesis ederken sadece idealizmle değil maddecilikle de köklü bir

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

hesaplaşmaya girdiği bilinir. Öyleyse tüm bu bağlantılar üzerinden Lenin'in etik ile politika arasında nasıl bir ilişki kurduğu ve bunu yaparken felsefeden nasıl yararlandığı ya da nasıl bir felsefi yaklaşımı benimsediği güncel Marksist tartışmalar açısından da yararlı olabilir.

FEMİNİST EPİSTEMOLOJİNİN POSTMODERN DAYANAKLARA İHTİYACI VAR MI?

Sibel KİBAR

Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Felsefe Bölümü

skibar@kastamonu.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Feminist Epistemoloji, Modernizm, Postmodernizm, Kültürel Görelilik, Feminist Felsefe

Bu çalışmada feminizmin, postmodernizmin çoğulcu hakikatler anlayışıyla ve kültürel görecelik düşüncesiyle uzlaşamayacağı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Günümüzde Haraway, Flax, Harding, Hekman gibi bazı feminist düşünürler, feminizmin de postmodernizmin karşı çıktığı Aydınlanma dönemine, evrensellik, temelcilik, mutlakçılık, ilerlemecilik, bilimsellik ideallerine karşı çıkması gerektiğini ve bu karşı çıkışın kuramsal arka planının postmodernizmde mevcut olduğunu iddia ederler. Feminizm ortaya çıkışı itibariyle modernist ve hümanist bir hareket olmasına karşın, feminizmin, en azından bazı feminizmlerin modernizmle esaslı bir takım uyumsuzlukları bulunduğu doğrudur. Feminist epistemoloji, postmodernizm gibi Aydınlanma döneminin ve modernizmin temel kabullerini sorgular. Postmodernizmin modernizme yönelik eleştirileri de, aslında felsefe tarihinin geneline ilişkindir ancak 18. yüzyılın sonlarından itibaren 20. yüzyılın ortalarına kadar olan dönem, modern bilimin egemenliğinin mutlak bir biçimde ilan edildiği dönemdir ve postmodernizmin asıl hedefinde olan modernist söylem, bilimsel gelişmelerin, evrenselciliğin, temelciliğin ve mutlakçılığın zeminini oluşturmasıdır.

Tek bir feminizm olmasa da, günümüzde feminizm, modernist epistemolojiye alternatif bir epistemoloji önerir. Postmodernist yaklaşımlar gibi, feminizm de insan-merkezci epistemoloji yerine toplumsal yapıyı koyar. Toplumsal yapı neredeyse en başından itibaren erkek egemen olduğundan, bilme pratiklerimiz ve bilgi hiyerarşisi toplumsal cinsiyet rolleri tarafından şekillendirilmiştir. Esasen feministler açısından bilginin toplumsal cinsiyet ve güç ilişkileri tarafından şekillendirilmesi sorunu modernizme özgü değildir ancak kimi postmodern düşünürlerin ifade ettiği gibi, modernizm felsefe tarihinin en başından itibaren kurulan ikili karşıtlıkların modernist bir biçimde temellendirildiği dönem olmuştur. Kimi feminist düşünürlere göre, modernizmin taçlandırdığı rasyonel-irrasyonel, akıl-duygu, zihin-beden, bilim-büyük, varlık-hiçlik, gibi ikili karşıtlıklarda, karşıtlığın birinci tarafı erkeği, daha aşağıda görülen ve bastırılması gereken ikinci tarafıysa kadını işaret etmektedir. Bu ikili karşıtlıkların bilme biçimimizdeki, bilimsel doğru veya hakikat kabul ettiklerimizdeki izini sürmek ve

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

onların üstesinden gelebilmek için feminizmin postmodernizmle el ele yürümesi gerektiği söylenmektedir. Bu sayede, post-Kuhn'cu bir feminist sosyal epistemoloji, bireyin merkezde olduğu, evrensel, temelci, mutlak hakikat varsayımına dayanan Batılı ve eril epistemolojinin yerini alabilecektir.

Ancak Hekman'ın işaret ettiği üzere, postmodernizmin kültürel göreceliliği, çoğulculuğu ve nihilizmi feminizm için büyük bir tehdittir. Dünyanın hemen hemen her yerinde erkek egemen kültürler hüküm sürmektedir ve bu kültürlerin, çoğulculuk ve kültürel görecelik adına onaylanması feminizmin en son isteyeceği şeydir. Bu tehlikeye rağmen, Hekman'a göre, feminizmin Habermas'ın yaptığı gibi bazı modernist öğelere karşı çıkıp, bazılarını tutmaya çalışmasının geçerliliği yoktur çünkü "modernizmin epistemolojisi parçaların toplamı değil, bir bütündür" (2016, s. 20). Hekman kısaca feminizmin içerisinde yeşerip geliştiği modernizmle bağlarını sorgulaması ve postmodern epistemolojiye yaklaşması gerektiğini ama buna karşın postmodernizme de kültürün, geleneğin, yapının eril karakterini hatırlatacağını belirtir. Aslında Hekman'ın bu yaklaşımı, Habermas'ın eklektik diye eleştirdiği yaklaşımının simetriğidir. Elbette, postmodernizmin epistemolojisi bütünsel olmadığından, postmodernizmin bazı unsurlarına sahip çıkıp, bazılarını sahiplenmemek, Hekman'a eklektik gelmeyebilir. Ancak postmodernizm nesnel hakikatin zemini ortadan kaldırdığında, feminizmin ataerkine karşı çıkışının zemini de sarsılmaktadır. Kültürel görecelik postmodernizmin çekirdeğini oluşturmaktadır, öte yandan feminizm için yutması zor demirden leblebidir. Öte yandan, feminizm bilgi üretiminin ve bilginin ortaya konuluşunun toplumsal cinsiyet rollerinden bağımsız olamadığını postmodernizmin argümanlarına dayanmadan söylemesi gerekir. Modernist epistemoloji Hekman'ın dediği gibi yekpare olsa da, tıpkı postmodernizmin ve feminizmin olduğu gibi tek bir modernizm yoktur; modernizmler vardır. Dolayısıyla, feminizmin modernizmi içeriden eleştirmesi mümkündür ve feminist epistemolojinin bunun için postmodern dayanaklara ihtiyacı olmadığı söylenebilir.

YAPISÖKÜMÜN SİYASET FELSEFESİYLE NE ALAKASI VAR?

Tacettin ERTUĞRUL

Dr. Öğr. Üyesi, Esenyurt Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

tertugrul@hotmail.com

Anahtar Kelimeler: Yapısöküm, Siyaset Felsefesi, Politik Olan, Derrida

Başlıktaki soru şöyle de işitilebilir: Derrida'ya ait bir felsefi stili, tutumu ya da jesti adlandırıyor görüldüğü haliyle yapısökümün siyaset felsefesi adı verilen felsefi disiplinle ilişkisi nedir? Daha başta, aslında çoğul ilişkilerin söz konusu olduğunu ve belki de bu ilişkilerin sonsuz olduğunu ifade etmek gerekir. Bir defa ne yapısöküm ne de siyaset felsefesi tektir ki böylece ilişkiler de sayısız hale gelmektedir. Ancak onları bir şekilde iki ayrı öbek varmış gibi ele almak mümkün olsaydı bile, bir şekilde yine birbirlerine bulaştıkları ve ilişkilendikleri yerler sayılamaz kalmayı sürdürürdü.

Öte yandan başlık bizi bir başka düzleme de gönderir. Derrida yapısökümün felsefe tarihinde ve genel olarak da tarihte zaten iş başında olduğunu ve yapıların da zaten çoktan sökülelmekte olduğunu hatırlatır. Yani yapısöküm işe başlamak için XX. yüzyılda ve belli bir bağlamda yapısöküm (*déconstruction*) teriminin felsefede yer bulmasını beklemiş değildir. Dolayısıyla da hem tarihsel planda politik olanın hem de siyaset felsefesinin bizatihi kendisinde yapısöküm zaten işbaşındadır. Başka bir deyişle felsefe tarihi, siyaset felsefesi tarihi, siyasal-toplumsal tarih yalnızca bir inşa olarak karşımıza çıkmaz. Tarih yerleşiklik kazanmış yapıların sökülüşünün de tarihidir; ürettikleri doğallık etkilerine rağmen inşaların kendi inşa karakterlerini ele verişlerinin de tarihidir. Öyleyse yapısöküm hem "felsefi" denilen metinde hem de "siyasal-toplumsal" denilen ağıdadır.

Kuşkusuz bir dizi başka soru daha işitilecektir. Yapısöküm siyaset felsefesine ne yapar? Siyaset felsefesinin kavramlarını aşındırıp onu felce mi uğratar? Bizi durmadan açmazlara sürükleyerek politikanın buharlaştığı bir çöle mi savurur? Yapısöküm siyaset felsefesiyle hangi bakımlardan ilişkilidir? Hangi karşılaşma noktalarından bahsedebiliriz? Ama yapısöküm zaten siyaset felsefesinin kendi kendisiyle ilişkisi de değil midir?

Bu sunumda bütün bu sorulara egemenlik, konukseverlik, adalet, hukuk, dostluk gibi temalardan da geçilerek değinilmesi planlanmaktadır.

TAHAKKÜM VE ÖZGÜRLÜK: PHILIP PETTIT'İN CUMHURİYETÇİ ÖZGÜRLÜK ANLAYIŞININ BİR ELEŞTİRİSİ

Tuğba SEVİNÇ

Dr., Bahçeşehir Üniversitesi

sevinc.tugba@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Philip Pettit, Cumhuriyetçilik, pozitif ve negatif özgürlük, tahakküm, özerklik

Philip Pettit Cumhuriyetçilik (1997) adlı kitabında cumhuriyetçi özgürlük anlayışının Isaiah Berlin'in tanımladığı pozitif ve negatif özgürlük kavramlarından farklı ve daha anlamlı üçüncü bir alternatif olduğunu ileri sürer. Bu eserinde Pettit cumhuriyetçi özgürlük kavramının negatif bir ideal olduğunu savunur ve özgürlüğü 'keyfi engellenmenin olmayışı' ya da 'başkasının hakimiyetine tâbi olmama' olarak Berlin'in negatif özgürlük kavramsallaştırmasında da olduğu gibi bir şeyin ya da durumun yokluğu üzerinden tanımlar. Bu haliyle, cumhuriyetçi özgürlük anlayışı özgürlüğü özerklik durumu (*autonomy*), kendine hâkim olma (*self mastery*), kendi kendini yönetme (*self government*), kendi kendini belirleme (*self-determination*) hali gibi bir şeyin\durumun\koşulun varlığı üzerinden kavramsallaştıran pozitif özgürlük anlayışından kesin bir şekilde ayrılır. Ben bu yazıda Pettit'in iddia ettiğinin aksine cumhuriyetçi özgürlük idealinin pozitif özgürlük anlayışıyla daha karmaşık bir ilişki içerisinde olduğunu savunacağım. Bu doğrultuda, bu makale Pettit'in cumhuriyetçi teorisindeki tahakkümün-yokluğu (*non-domination*) fikri ile özerklik arasındaki örtük ilişkiyi ortaya çıkarmayı ve bunun Pettit'in teorisine yaratacağı muhtemel sorunları işaret etmeyi amaçlamaktadır.

İlk olarak, cumhuriyetçi özgürlük anlayışının özerklik, kişinin kendi kaderi üzerinde kontrolü olması ve kişinin kendi değerlerine, isteklerine ve ideallerine sadık olarak yaşayabilmesi (*self-direction*) gibi insana özgün iyi'leri varsayan belli bir insan ideale yaslandığını iddia edeceğim. (Republicanism, 69-73). Pettit (ve Quentin Skinner) bahsi geçen bu iyi'lere doğrudan atıfta bulunmak yerine, devamlı baskıya maruz kalan kişilerde görülen bir takım olumsuz psikolojik ve davranışsal sonuçlara odaklanırlar (belirsizliğin yarattığı kaygı (*anxiety*), oto sansür (*self-censorship*), feragat (*self-denial*), çatışmadan kaçınma hali, başkalarını memnun etmeye odaklanan bağımlı kişilik formasyonu, kurnaz, dalkavuk ya da stratejik kişilik gelişimi gibi). Ayrıca, Skinner'in vurguladığı gibi, Sidney, Harrington ve Milton gibi klasik cumhuriyetçiler bu davranış türlerini itici hatta yer yer aşağılık ve ahlaksız bulurlar. (Skinner, Liberty Before

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

Liberalizm, 86-96) Onlara göre bağımlılık (*dependence*) ve tahakküm insanların doğru dürüst insan olabilmesini engellemektedir. Sonuç olarak, cumhuriyetçi teoride tahakküm liberal teorideki 'engellenme'nin (*interference*) aksine kişiyi sadece ona açık seçenekleri azaltmak suretiyle olumsuz etkilemez, daha da önemlisi tahakkümün varlığı daha temel bir kötüye sebep olur ve kişiyi daha az insan kılar. İddia edeceğim üzere, Pettit tam da bu noktada, yani insan olmanın ne demek olduğu-olmadığı hususunda pozitif özgürlük anlayışıyla ortak bir zeminden beslenir.

İkinci olarak, Pettit tahakkümün olumsuz etkilerine bu derece vurgu yapmasına rağmen bu olumsuz etkilerin giderilmesini özgürlüğün koşulu olarak görmez. Özgürlük pozitif anlayışta olduğu gibi baskıya maruz kalan kişinin dönüşmesi ya da değişmesinden ziyade baskı uygulayan kişinin keyfi bir şekilde başkalarını engelleme kapasitesinin yasalar vasıtasıyla elinden alınmasıyla elde edilir. Kanımca, bu durum en azından kısa vadede paradoksal bir duruma sebebiyet vermektedir. Başkalarının keyfi bir şekilde beni sınırlandırma ya da engelleme imkânı yasal yollarla ellerinden alındığında, 'ben' yani baskıya uğramış kişi aynı olumsuz psikolojik durumda olmama ve baskı altındayken yaptığım tercihlerin benzerlerini yapmama rağmen cumhuriyetçi anlayışa göre özgürleşmiş olacağım. Bu noktada Pettit'in görüşlerini Iris M. Young ve Mary Wollstonecraft gibi düşünürlerin görüşleriyle karşılaştırarak, onların nasıl tahakkümün olumsuz etkilerinin daha kapsamlı ve derinlikli bir analizini verdiklerini ve nasıl baskıya maruz kalan bireylerin dönüşmesinin özgürlüğün bir koşulu olarak anladıklarına değineceğim. Bu doğrultuda, Pettit'in baskının olumsuz etkilerine yaptığı vurguyla bahsi geçen zararların iyileştirilmesinin özgürlük için zorunlu olmadığı şeklindeki düşüncesinin tutarsız olduğunu savunacağım.

İNSANDAN SONRASI TARTIŞMALARININ GÖLGESİNDE “YİNE YENİDEN” HAK VE ÖZGÜRLÜK

Yaylagül CERAN KARATAŞ

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Felsefe Bölümü

yaylagul.ceran@medeniyet.edu.tr

Anahtar Kelimeler: İnsandan Sonra, İnsan Onuru, Transhuman, Bioetik, Feminizm

Sosyal eşitlik, politik eşitlik ve genetik eşitlik/eşitsizlik sorunları 21.yy ve sonrasında adalet, hak ve özgürlük kavramları çerçevesinde çağdaş siyaset felsefelerinin uğraşması gereken konular olarak karşımızda durmaktadır.

Modern siyaset felsefesi üzerine bina edilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ve Amerikan Haklar Bildirgesinde insan doğasının apriori kabulü üzerinden hak ve özgürlük açıklamaları yapılmaktadır. Burada doğal eşitlik politik eşitliğin ve özgürlüğün ön kabulü olarak ele alınmıştır. Politik dünyanın büyük bir bölümü doğası gereği insana bağışlanmış olan, insanın durağan özünün varlığı ya da böyle bir özün varolabileceği ve özgür olabileceği inancına dayanır. Şimdi bu doğal eşitlik genetik tasarıma ilişkin yasal uygulamalar ve düzenlemelerle biçimlenen insana ve biyomedikal çalışmalarla biyonik yapıdan android yazılıma doğru evrilen transhuman “doğasına” ilişkin politik özgürlük nasıl tanımlanacak? Görülmektedir ki, 21.yy’da da tür olarak insanın neliğine ilişkin bir fikir olmaksızın insan hakları, adalet, özgürlük, politika ve genel anlamıyla ahlak hakkında konuşmak oldukça zordur. Bu çerçevede insandan sonrası hakkında etik-politik tartışmaları anlamak ve tasvir etmek için nasıl bir doğa öngörüldüğü incelenmelidir. Transhuman ve genetik tasarım olan insan insan olmak bakımından ne tür bir doğaya sahiptirler? Eğer onları bir birey olarak kabul edeceksek bir bireyi politik bir kişi olarak hak kazanmaya uygun kılacak temel özellikler nelerdir?

Bu noktada insan genomu çalışmaları ve transhuman uygulamaları açısından bakıldığında “geleceğin insanlarını” üretmeye ilişkin politika ve felsefi temellendirme oldukça karmaşık görünmektedir. Burada önemli sorunlardan biri biyotmedikal incelemeler insanın iyileştirilmesine mi yoksa güçlendirilmesine mi çalışılmaktadır sorusuyla şekillenen genetik eşitlik ve eşitsizlik tartışmasıdır. Bu tartışma ve asıl politik soruna neden olacak nokta ise biyomedikal teknolojilerle genetik seçkinciliğin ekonomik güçle iktidar kazanması doğrultusunda genetik eşitlikten ağırlık noktasını genetik eşitsizliğe doğru kaydırılmasıyla ortaya çıkacaktır. Bu da 21.yy politikalarını doğrudan etkileyecektir. İnsan haklarını ve insanlık onurunu insan türünün kendine özgü belirli özelliklere sahip olduğu inancına dayandıran doğal haklar doktrinin genetik eşitsizlik,

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

transhuman tartışmalarında cevapsız bıraktığı alanda burasıdır: Hak derecelendirmesi ve özgürlük. Birinin diğerine göre ayrıcalıklı haklara sahip olmasını, daha özgür olmasını sağlayan şey nedir? Bu çağın politikasının anlaşmazlık noktası ve sorun alanı tam da burasıdır.

Bu çalışmada, bahsedilen sorular ve sorunlarla karşımızda duran hak ve özgürlük çatışmalarını iki temel soru üzerinden postyapısalcı feminist yaklaşımlar ve bioetik kabuller çerçevesinde tartışmaya açacağız. İlki, bir bireyi politik kişi kılan özellikler nasıl belirlenebilir? İkincisi ise bu soruyla bağlantılı olarak uygulama alanında yaşanan sorunlarla ilgilidir: Yaşama hakkı, ölüm hakkı ve mülkiyet hakkı nasıl ve hangi irade bağlamında belirlenecektir?

JEREMY WALDRON: NEFRET SÖYLEMİ VE ZARAR İLİŞKİSİ

Zübeyde KARADAĞ THORPE

Hacettepe Üniversitesi, Felsefe Bölümü

zkaradag@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Jeremy Waldron, Nefret Söylemi, Zarar, İfade Özgürlüğü

Günümüzün toplumsal sorunlarına baktığımız zaman göze çarpan konulardan biri nefret söylemi olarak görünmektedir. Demokratik yapının bir gereği olarak kabul edilen ifade özgürlüğü nefret söylemi ile birlikte işlenince konu hem çetrefilleşmekte hem de verilecek tüm argümanları bir çıkmazın içine düşürmektedir. Çünkü ifade özgürlüğü bağlamında bakıldığında nefret içeren, şok eden, kendisinden hoşlanılmayan tüm ifade biçimleri korunma altına alınması gereken birer ifade olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu şekilde bakıldığında nefret söyleminin taşıdığı zarar ögesi gözden kaçmaktadır. Bu yazıda Jeremy Waldron'un *The Harm in Hate Speech* adlı kitabı üzerinden nefret söylemi ve zarar ilişkisine bakılacaktır. Jeremy Waldron, *The Harm in Hate Speech* adlı kitabında tam da bu bağlamda nefret söyleminin ifade özgürlüğü içinde okunmaması gerektiğini savunmaktadır. Çünkü Waldron'a göre nefret söyleminin verdiği ciddi bir zarar vardır. Nefret söyleminin "ifade" olmaklık bakımından ele alındığında çok sınırlı olarak kaldığını, içinde bulundurduğu zarar ögesinin gözden kaçtığını savunmaktadır. Waldron nefret söylemi yolu ile belirli (savunmasız) grupların üyesi olan insanların hedef alındığını, bile isteye, planlı olarak bu grup üyelerine orada istenmedikleri, tehlikede oldukları mesajının verildiğini savunur. Bu durumda bahsi geçen insanların, o toplumda bir hak olarak sahip oldukları vatandaşlık statüsünün zarar gördüğünü dile getirir. Bunun bir sonucu olarak, toplumun sahip olduğu olanaklardan bu kişiler yararlanamazlar. Diğer bir zarar ise "toplumsal iyi" bağlamında ortaya çıkan zarardır. Toplumun bir araya getiren kapsayıcılık, bahsi geçen kişiler için söz konusu olmaz, bu da toplumsal düzenin kendisine, bütünlüğüne ve "iyi düzenlenmiş bir toplumun" bir getirisi olarak gelen güvenceye zarar verir. Waldron, nefret söylemi yasalarının bu türden bir zararın önünü keseceğini savunur. Demokratik bir toplumun bu türden ifade biçimlerini ifade özgürlüğü olarak ele almaması gerektiğini, aksine nefret söylemi ile ortaya çıkan zarara odaklanması gerektiğini ve bundan zarar gören insanları korumaya daha çok önem göstermesi gerektiğini savunur. Waldron'un üzerine eğildiği konunun hassasiyetini görmekle birlikte kendisiyle aynı fikirleri paylaşmadığım yerler bulunmaktadır. Öncelikle nefret söyleminin zorunlu olarak kişileri hedef almadığını aksine grupların temsil ettiği şeyi (ya da temsil ettiklerini düşündükleri şeyi) hedef aldığı düşünmekteyim. Bu durumda bahsi geçen bakış açısına dair (gruplara yönelik ortaya çıkan bakış açısını daha yapıcı hale getirecek şekilde) bir düzenleme

2. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

13-14 ARALIK 2018, MSGSÜ, Sedad Hakkı Eldem Oditoryumu

getirilmelidir. Dolayısıyla bir zarar söz konusuysa tek kişilerdense grubun toptan hedef alındığını ve zarar gördüğünü savunmak daha anlamlı görünmektedir. Bu şekilde de bakıldığında da kimlerin ne kadar ve ne anlamda zarar gördüğü konusunda muğlaklık ortaya çıkmaktadır. Bu da Waldron'un nefret söyleminden anladığı şeyin ne kadar sınırlı kaldığını göstermekle birlikte aslında nefret söyleminin ne kadar geniş ve belirsiz bir tanıma sahip olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda "korunmasız gruplar" olarak nitelendirdiği grupların niteliklerinin ne olduğu konusu da muğlak kalmaktadır. Kimler bu kategoriye girer kimler girmez sorusuna Waldron tam bir cevap vermemektedir. Diğer bir sorun ise Waldron'un, toplumu "toplumsal iyi" bağlamında tanımlaması bağlamında çıkmaktadır. Bu türden bir yaklaşım toplumsal çeşitliliği kısıtlamakla birlikte herkesi tek tiplendirmektedir. Bu da bireysel seçimleri, özgürlükleri ve iradenin altını oymaktadır. Diğer bir sorun ise nefret söylemi yasası ile neyin kazanılacağı neyin kaybedileceğidir. Burada kaybedilene daha çok dikkat etmek kanımca daha sağlıklı olacaktır.